

Sånn er det bare.

En litteraturstudie om familieidealer og usynlig makt i
barnevernet.

Kandidatnummer: 38

VID vitenskapelige høgskole

Diakonhjemmet, Oslo

Bacheloroppgave

Bachelor i sosialt arbeid

Kull: Sosialt arbeid deltid 2018

Antall ord: 7455

Dato: 10. mai 2022

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

I denne litteraturstudien forsøker jeg å se hvilke forutinntatte sannheter som er med å styre beslutningene som tas i barnevernet. Familieidealer fra middelklassen kan regnes som en standard for godt foreldreskap, men ikke alle familier vil ha mulighet til å etterleve denne. Ved hjelp av forskningsartiklene vil jeg se på hvordan idealene kommer frem i barnevernets arbeid. Jeg vil se nærmere på den usynlige makten i samfunnet, gjennom Foucaults teori om diskurs og Bourdieus teori om kapital, der barnevernet forstås som både en utøver av makt, men også under streng kontroll. Under denne kontrollen er saksbehandlerne satt til å utøve faglig skjønn, man kan sette spørsmålstegn ved hvor reell bruken av skjønn er under så strenge føringer – både de lovpålagte og de mer usynlige normene.

Abstract

In this literature study, I try to see what biased truths are involved in guiding the decisions made in child welfare. Middle-class family ideals can be considered a standard for good parenting, but not all families will have the opportunity to live up to them. With the help of the research articles, I will look at how the ideals emerge in the child welfare work. I want to take a closer look at the invisible power in society, through Foucault's theory of discourse and Bourdieu's theory of capital, where the child welfare services is understood as both an exerciser of power, but also under strict control. Under this control, the case workers are set to exercise professional judgment, one can question how real the use of judgment is under such strict guidelines - both the statutory and the more invisible norms.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5
1.1 Forforståelse	5
1.2 Problemstilling og avgrensning	5
1.3 Sosialfaglig relevans	5
1.4 Begrepsavklaring	6
1.5 Oppgavens oppbygning	6
2. Metode	6
2.1 Fremgangsmåte og søkeprosess	6
2.2 Kildekritikk	7
3. Bakgrunn	8
3.1 Familieidealet	8
3.2 Saksgang i barnevernet	8
4. Teori	9
4.1 Barnets beste	9
4.2 Skjønn	9
4.3 Usynlig makt	10
Michel Foucault og diskursens makt	10
Bourdieu og kapital	10
4. Presentasjon av funn	11
4.1 Artikkel 1: Barnevernets kunnskapsgrunnlag	11
4.2 Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning	11
Artikkel 2: Problemforskyvning fra melding til avsluttet undersøkelse	12
Artikkel 3: Evaluering av Kvellomalen	12
4.4 Artikkel 4: Råd og veiledning som tiltak i barnevernstjenesten	12
4.5 Artikkel 5: «For det er jo alvorlige saker»	13
4.6 Artikkel 6: Underdog	14
5. Drøfting	14
5.1 «Sånn er det bare»	15
5.2 Rom til faglig skjønn?	16
5.4 Mal eller forståelsesramme	17
6. Avslutning	18
7. Litteraturliste	20
Vedlegg 1: Liste over selvvalgt pensum	22

1. Innledning

I 2020 levde det i underkant av 53 000 barn med barnevernstiltak i Norge. 17% var omsorgsovertakelse, der barnet ble flyttet ut av hjemmet. Majoriteten av tiltakene var ulike hjelpetiltak rettet mot foreldrene og barna. (SSB, 2021). Familiene i barnevernet kjennetegnes av dårlig økonomi, lavere utdanning og høyere andel arbeidsledighet enn resten av befolkningen. (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 34). I denne oppgaven vil jeg se nærmere på hvordan barnevernet vurderer og hjelper disse sårbare familiene.

1.1 Forforståelse

«Ja hun bor i Solveien, det liker vi» kom det fra en kollega, da vi snakket om vennegjengen til et av barna som bor på institusjonen jeg jobber i. På bakgrunn av hvor denne jenta og foreldrene bodde var hun på en måte godkjent. Solveien er en av Norges dyreste gater, både hun og familien måtte derfor være ordentlige folk. Alle barna på institusjonen kommer fra familier med lav inntekt. De bor ikke i Solveien.

Selv har jeg vokst opp under fattigdomsgrensen, og har hele livet vært klar over at verden er urettferdig. Noen må jobbe dobbelt så hardt som det andre må – for samme resultater. På samme tid er jeg på mange måter også privilegert, og derfor også blind til mange av andres kamper. Gjennom studiet har vi som studenter blitt oppfordret til å se etter urettferdigheter og de systemiske forholdene som er med på å opprettholde de. Etter hvert som jeg blir bedre til å oppfatte disse og sette spørsmålstegn ved ting, er det påfallende hvor mye som «bare er sånn». Selv om jeg personlig har følt det på kroppen, har jeg ikke alltid noen god faglig forklaring på hvorfor det er sånn. Målet mitt med denne oppgaven er derfor nettopp det, å prøve og finne en faglig forklaring på hvorfor noen ting «bare er sånn». Er det bare sånn at familier som bor i Solveien er bra og familier som bor andre steder ikke er det? Hvis en kollega i barneverninstitusjon tenker sånn, gjør saksbehandlere i barnevernet også det?

1.2 Problemstilling og avgrensning

Jeg har valgt følgende problemstilling for denne oppgaven:

***Hvilke familieidealer kommer til uttrykk når barnevernet vurderer hjelpebehov?
Og hvilke konsekvenser får det for familiene barnevernet møter?***

For å se nærmere på hvordan familieidealer kommer til uttrykk i barnevernet, vil jeg i oppgaven ta for meg hvilke vurderinger som blir gjort, når saksbehandlere i barnevernet vurderer hjelpebehovet til familier. Jeg ønsker å vite hvordan den usynlige makten i samfunnet påvirker disse vurderingene, og hvilket kunnskapsgrunnlag ligger til grunn for vurderingene. Jeg vil se på hvordan bruken av maler potensielt påvirker saksbehandleren. For å få et innblikk i ulike familieidealer vil jeg se på hvordan ulike grupper møtes av barnevernet, hvilke forutinntatte sannheter møtes med.

1.3 Sosialfaglig relevans

I FOs yrkesetiske grunnlagsdokument kommer det i avsnittet om skjønn og dømmekraft frem: *Generalisert kunnskap, juridiske regler og moralske normer er ikke et tilstrekkelig handlingsgrunnlag i møte med brukernes mangfoldige og ofte komplekse behov. Helse- og*

sosialfaglig arbeid forutsetter derfor at profesjonsutøverne har faglig og moralsk dømmekraft og evne til å utøve skjønn. (FO, 2019, s. 8). En viktig del av yrkesutøvelsen til en sosialarbeider er dermed at man evner å se lengre enn føringene og reglene man er satt til å jobbe etter. Beslutningene man tar skal også tas ut fra en forståelse av problemet sett i en større kontekst. En sosialarbeider må altså finne løsninger på komplekse problemer i møte med en mangfoldig brukergruppe.

I tillegg sier også mandatet at en som yrkesutøver skal fremme solidaritet mellom grupper og individer, og jobbe for en rettferdig fordeling av ressurser. Man har også et ansvar for å øke rettssikkerheten og bedre levekårene for utsatte grupper. (FO, 2019, s. 5).

1.4 Begrepsavklaring

Begrepsavklaringer vil komme underveis i oppgaven.

Gjennom oppgaven vil jeg bruke ordene saksbehandler, sosialarbeider og barnevernsarbeider om hverandre, det vil her gjelde både sosionomer, barnevernspedagoger, vernepleiere og ufaglærte som jobber ved barnevernkontor. Alle er de utøvere av sosialfaglig arbeid.

1.5 Oppgavens oppbygning

Under vil jeg gjennomgå metoden og prosessen for oppgaven. Videre vil jeg redegjøre for bakgrunn, herunder familieidealer og saksgang i barnevernet. Deretter for teori; barnets beste, skjønn, diskurs og kapital. Videre vil jeg legge frem funnene fra 6 ulike forskningsartikler, jeg så vil drøfte i lys av teorien.

2. Metode

Oppgaven er en litteraturstudie. En litteraturstudie går ut på å samle inn datamateriale som allerede finnes om et felt, for å kunne si noe om hva vi vet om et tema. (Jacobsen, 2010, s. 54). Datamaterialet blir utgangspunktet for den teoretiske drøftingen av problemstillingen min.

2.1 Fremgangsmåte og søkeprosess

For å belyse problemstillingen har jeg søkt etter fagfelleverderte artikler om temaet. Jeg valgte å begrense meg til norske artikler som omhandler barnevernet her i Norge. Jeg var også interessert i å finne gode analyser som sier noe om hvordan barnevernet jobber, og prosessene i barnevernet. Med hensikten om å få et godt bilde av hvordan de jobber med sakene som kommer inn. En innsikt jeg selv ikke har fra tidligere. Artiklene skulle heller ikke være mer enn noen år gamle, for å best reflektere dagens praktiser.

Jeg valgte å vektlegge artikler som hadde søkelys på familieidealer, klasseforskjeller og minoritet vs. majoritet. På bakgrunn av at problemstillingen bygger på en forforståelse om at ulike grupper blir møtt med ulike utgangspunkt.

Jeg begynte søket mitt i databasen Idunn, her brukte jeg søkeord som; familiestruktur, hjelpetiltak og barnets beste, sosioøkonomisk + barnevern. I tillegg gjorde jeg en stor del av

søket på Bufdirs nettbibliotek, her med søkeord som; kunnskapsgrunnlag, verdier og kartleggingsverktøy. Brukte også i stor grad litteraturlistene på artiklene jeg syntes var interessante for å finne litteratur – et såkalt snøballsøk. (Leseth & Tellmann, 2018, s.45)

Det finnes mye litteratur som omhandler barnevern. Jeg brukte derfor mye tid på å gjennomgå en stor mengde artikler, før jeg valgte ut de jeg ville bruke i denne oppgaven. Det var viktig for meg at artiklene jeg valgte å arbeide videre med reflekterte annen forskning på feltet. Først og fremst for å få et så reelt bilde av det norske barnevernet som mulig, og også for å sikre at artiklene jeg endte opp med var representative og relevante.

Til slutt valgte jeg ut seks artikler for å legge til grunn for drøftingen av problemstillingen. Artiklene omhandler kunnskapsgrunnlaget til barnevernet, hvordan de gjennomgår sakene som kommer inn og tiltak de setter inn. Har valgt to artikler som ser nærmere på hvordan ulike grupper blir møtt i barnevernet. Artiklene ble valgt ut for å kunne se utgangspunktet og prosessen til barnevernet, med et ønske om at disse kunne være med å vise idealene som kommer frem i barnevernets arbeid.

2.2 Kildekritikk

At mye av forskningen på feltet trekker samme konklusjoner, kan si noe om at forskningen på feltet er ensporet – i motsetning til at det gir økt reliabilitet. Mye av forskningen er utført av forskere som er barnevernspedagoger og den skjer også ofte på bestilling fra staten, at feltet forsker på seg selv kan vekke spørsmål rundt objektiviteten. Men det gjør også forskningen mer praksisnær og mer relevant for utførelsen av arbeidet til de det forskes på. I tillegg forankrer og ser forskerne funnene sine i lys av ulike teorier, ofte også hentet fra andre felt. Dette kan være med å skape en bredere forståelse. Men forskningen vil alltid påvirkes av forskeren og hvilke forkunnskaper og meninger hen sitter med, og teoriene som er lest i forkant. (Leseth & Tellmann, 2018, s. 21-22). Hvordan jeg gjenforteller og leser forskningen brukt i denne oppgaven, vil også bære preg av mine meninger og forståelser av tema.

Jeg har også valgt å unnlate forskning fra Sverige, Danmark og Finland. Til tross for noe like modeller og samfunns oppbygning generelt, ikke alltid gjøre ting på samme måte. Å ta inn forskning fra deres felt kunne vært med på å skape en bredere forståelsesramme. Men på samme tid gjør denne likheten at jeg likevel tror at mye av forskningen her i landet også er relevant for resten av Norden. Klasseforskjeller er også en problemstilling som gjør seg gjeldene i resten av verden. Så selv om temaet på mange måter er spesifikt for Norge, vil det kunne ha relevans andre steder også.

Nesten alle de inkluderte artiklene i denne oppgaven bygger på intervjuer. Hvordan forskeren leser intervjusituasjonen og hvordan hen tolker det som blir sagt vil i stor grad påvirke forståelsen av datamaterialet. Noen av samtaleemnene kan være vanskelige og sårbare for intervjuobjektene, og det kan også påvirke hvordan de velger å svare på spørsmålene. (Leseth & Tellmann, 2018, s. 74-75). Spesielt under et gruppeintervju kan det være svært vanskelig å skulle snakke høyt om sine feil og mangler som barnevernsarbeider. Dermed kan det tenkes at ikke alle barnevernsansatte tenker og jobber på måten som kommer frem i forskningen, og det kan gi et feil bilde av hverdagen på et barnevernkontor.

På den andre siden er det relativt store utvalg og ulike forskere har en stor mengde funn som peker mot det samme, så en hvis tendens må nok være plukket opp.

Oppgavens omfang og tiden jeg har til rådighet gjør at jeg må ta en del valg og prioriteringer, som gjør at det er mye jeg ikke får satt meg inn i. Jeg kan derfor ikke utelukke at det er enkelte sider ved tema som ikke blir tatt opp og drøftet. Dette er også komplekse og flersidige temaer, og ingen enkel forklaring vil kunne forklare alt.

3. Bakgrunn

3.1 Familieidealet

I takt med den industrielle revolusjonen på slutten av 1800-tallet vokste den karriereorienterte middelklassen frem. Samfunnet gikk fra å være preget av storfamilien og familien som produksjonsenhet, til å bli mer orientert rundt kjernefamilien. Relasjonene utenfor familien ble mer anonyme og preget av kontrakter, og familieenheten hadde ansvaret for seg selv. Her oppstår glansbildet av den perfekte middelklassefamilien. (Myhre, 2020). Middelklassens foreldre kan kjennetegnes ved at de er høyt utdannende, og har tilsvarende høye lønninger. De har gjerne bosatt seg på steder med en høy tetthet av andre middelklasseforeldre. Barna vil da mest sannsynlig vokse opp med andre barn som tilhører samme klasse. Foreldrene sørger for å gi barna sine så godt utgangspunkt for en god utvikling som mulig. Det kan ses på som en strategi for en vellykket oppvekst. De bor og vokser opp i rett området og går i gode barnehager og skoler, i Norge er nok ikke søkelyset på ulike grunnskoler like stort som i andre land, men tendensene er utvilsomt der. Foreldrestilen kan beskrives som «påskrudde». De følger med og følger opp barna sine, på alle områder. For eksempel regnes fritidsaktiviteter som meget viktige. Barna skal finne en aktivitet de mestrer og kan bli flinke i. Mange driver også med en rekke ulike aktiviteter. Fritiden brukes altså strategisk. Måten foreldrene snakker med og involverer barna er også en del av denne strategiske opplæringen til å bli en del av samfunnet vårt. Det lærer dem hvordan de skal snakke og oppføre seg rundt andre, og andre sosiale koder som regnes som viktige i vårt samfunn. (Bø & Olsen, 2008, kap. 2).

3.2 Saksgang i barnevernet

I Norge har vi et syn på barn som individer med egne rettigheter, som skal få sine rettigheter beskyttet. Disse rettighetene er lovfestet gjennom FNs Barnekonvensjon og i Lov om barneverntjenester. Vår forståelse av barn påvirker også vår forståelse av hvilke foreldre barna trenger, og hvordan en familie burde være. (Bø & Olsen, 2008, s. 14).

Det er barnevernets oppdrag å sørge for at barna som blir meldt inn, har oppvekstvilkår som er gode nok i henhold til lovgivningen. Til barnets beste. Når barnevernet mottar en bekymringsmelding skal det innen én uke bestemmes om meldingen skal henlegges eller om det skal startes en undersøkelse. Terskelen for å starte en undersøkelsessak skal være lav, og hvis det blir bestemt at meldingen skal undersøkes, skal det skje innen tre måneder. Etter denne undersøkelsesperioden må barnevernet komme med en konklusjon. Det kan enten innebære henleggelse av saken, tiltak om hjelpetiltak i hjemmet eller i alvorlige tilfeller omsorgsovertakelse – her blir barnet flyttet ut av hjemmet. (Bufdir, 2021).

I senere tid har det vært et enormt søkelys på det norske barnevernet og avgjørelsene som blir tatt. Flere saker har blitt tatt opp i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, som har vært en del av starten på en oppvask i den norske lovgivningen. En stor del av kritikken har her vært barnets rett til å vokse opp med sin biologiske familie, og foreldrenes rett til et familieliv. Nå er en ny barnevernlov rett rundt hjørnet. Hvordan man stadfester barnets beste er en problemstilling som det med den nye lovgivningen skal bli enklere å gjennomføre, og etterprøves. (Bennin et al., 2020, s. 25). Ut fra disse endringene kan det tenkes at man vil forsøke å forhindre avgjørelser basert for tungt på hver enkelt saksbehandlers skjønn – eller i større grad tydeliggjøre hvordan skjønnsmessige tanker som ligger til grunn.

4. Teori

4.1 Barnets beste

Barnevernloven bygger på prinsippene om barnets beste, det biologiske prinsipp og minste inngreps prinsipp. Barnets beste er det overordnede prinsippet, og de to andre kan man se på som en forlengelse av barnets beste. Det vil si at vi har en forståelse av at det er til barnets beste å vokse opp med den biologiske familien og minst mulig inngrep i familielivet. (Bennin et al., 2020, s. 56). Hva som regnes som barnets beste avhenger i stor grad av hvem du spør, og innenfor hvilket samfunn og kulturer spørsmålet reises. I tillegg vil også barnets livssituasjon og individuelle behov være viktige. På toppen av dette skal også barnets egne synspunkter tas i betraktning – med forbehold om at barn er under utvikling, altså må alder og modenhet vurderes. (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 48). Det finnes nok like mange definisjoner av barnets beste som det finnes barn i verden. Videre vil jeg redegjøre for hvordan man etter norsk standard prøver å definere og stadfeste barnets beste.

Barnets beste blir i juridisk kontekst delt opp i to; en materiell vurderingsnorm og en prosessuell norm. FNs barnekomite har utarbeidet en liste med forhold som skal vurderes når man vurderer barnets beste, sett i lys av hvert enkelt barns behov. Barnets beste er altså en lovpålagt rettighet og prinsipp. Som prosessuell norm vil det si at det legges strengere føringer på dokumentasjon av vurderingene og valgene som tas i sakene. Det skal dermed være enklere å se akkurat hvilke hensyn som ble tatt for å begrunne tiltakene. Barnets beste er også et krav til saksbehandling. (Bennin et al., 2020, s. 35-36).

4.2 Skjønn

Ansatte i barnevernet er etter Lipskys definisjon bakkebyråkrater. En bakkebyråkrat jobber på vegne av offentlige myndigheter, de er mellomledet mellom bruker og staten. Bakkebyråkraterne får utdelt et handlingsrom gjennom lovverket, bestemt av Stortinget. (Brodtkorb & Rugkåsa, 2019, s. 51-52). En stor del av dette lovverket må tolkes ved hjelp av skjønn. Fordi det ikke finnes noen enkel oppskrift på hvordan hver bruker best kan hjelpes, er bruk av skjønn både nødvendig og ønskelig i sosialfaglig arbeid. (Brodtkorb & Rugkåsa, 2019, s. 53). Bakkebyråkraterne jobber altså i et spenningsfelt mellom bruker og stat, der begge parters interesser skal ivaretas.

Når profesjonsutøverene innenfor barnevernet skal utøve skjønn, skal det legges faglig kunnskap, vitenskapelige metoder, juridiske føringer, erfaring og dømmekraft til grunn for å ta beslutninger. En forventning til godt faglig skjønn er at det kan begrunnes, og at utøveren kan redegjøre for og reflektere rundt avgjørelsen. Begrunnelsen må også forankres faglig. Det faglige skjønnnet kan ikke regnes som generelle regler, hver enkelt bruker må vurderes fra sin spesifikke situasjon, egenoppfatning og kontekst. Kunne alle saker bli vurdert på samme måte, hadde det ikke vært behov for bruk av faglig skjønn. (Hanssen et al., 2015, s.19-22). Det vil si at en stor del av beslutningsprosessen vil påvirkes av profesjonsutøveren selv, og like saker kan ende opp med å få ulike utfall. (Brodtkorb & Rugkåsa, 2019, s. 52).

Både barnets beste og skjønn påvirkes dermed i stor grad av hver enkelt saksbehandlers personlige forståelse av saken. De vil alle sitte med en norm for godt foreldreskap og god oppvekst. Som i stor grad også vil styres av samfunnets normer, «sånn er det bare, sånn gjør vi det her».

4.3 Usynlig makt

Under følger en redegjørelse av Foucaults teori om diskurs og Bourdieus teori om kapital, tolket og fortalt av andre forfattere. Begge teoriene er måter å forstå den usynlige makten i samfunnet vårt. De kan være med å forklare hvorfor noen ting «bare er sånn» og hvorfor en måte å tenke på føles mer naturlig og normalt enn andre.

Michel Foucault og diskursens makt

I samfunnet vårt har vi en kollektiv virkelighetsforståelse av hva som kan defineres som normalt/innenfor. Det er denne forståelsen av hvordan ting burde være som er diskursen i samfunnet. Diskursen har makt i samfunnet fordi den påvirker oss til å ta valg som underbygger bestemte måter å tenke og handle på. Om du går imot diskursen vil du regnes som avvikende, feil og et problem som må rettes opp. (Askheim, 2012, s. 84-88). Den avvikende sitter altså på kunnskap som i diskursen ikke regnes som legitim kunnskap. Legitim kunnskap utdeles av universiteter og høytstående utdanninger, yrkestitler etc. (Hook, 2001, s. 524). Makt og kunnskap er sterkt knyttet sammen. Diskursen vil være underbygget av kunnskap og vitenskap, som er med på å øke validiteten til diskursens forståelsesramme. Diskursen vil også opprettholdes ved at den er med på å styre hvordan man utvikler ny kunnskap. Den definerer det som regnes som legitimt, og vil derfor oppfattes som en selvinnyttiggende sannhet. (Askheim, 2012, s. 84-88).

Bourdieu og kapital

Bourdieu ser på samfunnet som et rom der man gjennom tilgangen til ulike former for kapital vil styrke sin posisjon i rommet. Mye kapital vil gi deg høy status, og dermed også et større rom til å utøve makt. Det finnes tre ulike former for kapital. *Økonomisk kapital*, som vil si høy inntekt og materiell rikdom. *Kulturell kapital*, som er utdanning, kultur og smak. Kunnskap som ofte opparbeides fra oppvekst og utdanning. Og *sosial kapital* som er nettverket av bekjentskaper, altså at du tilhører rett gruppe. En kan inneha mye av en kapitalform og lite av en annen, men de henger som oftest sammen. Når noen innehar kapitalformer som regnes som legitime og de opparbeides en viss status, vil dette gi en overordnet form for kapital, symbolsk kapital. Med denne kapitalformen kommer det større mulighet for maktutøvelse, fordi den fungerer som en slags fasit for hva som regnes som riktig. (Askheim, 2012, s. 93-94).

Innehaverne av disse formene for usynlig makt vil altså sitte på definisjonsmakten for normalitet. Ubevisst vil alle medlemmene i et samfunn godta, eller i det minste måtte tilredte seg etter denne standarden. Sånn er det bare.

4. Presentasjon av funn

4.1 Artikkel 1: Barnevernets kunnskapsgrunnlag

Barnevernets kunnskapsgrunnlag er en forskningsartikkel av Kåre Heggen og Silje Louise Dahl fra 2017. Hensikten med artikkelen var å se hvilke deler av barnevernets kunnskapsgrunnlag som til daglig blir tyngst vektlagt, av de som arbeider i barnevernet. Analysen bygger på data fra en spørreundersøkelse og et fokusgruppe-intervju. 2060 sosialarbeidere svarte på spørreundersøkelsen. I fokusgruppen var det sosialarbeidere fra 7 kommunale og interkommunale barnevernstjenester fra tre ulike fylker, hver fokusgruppe hadde fra tre til åtte deltakere. (2017, s. 73).

I spørreundersøkelsen ble deltagerne bedt om å vurdere ulike kunnskapskilder, etter hvor viktige de var for at de skulle kunne gjennomføre jobben de gjør. Fra resultatene kan man lese at interne kunnskapskilder; brukerne, erfaring og kolleger, blir vurdert som mest viktig i arbeidet. Videre i rangeringen kommer utdanning, interne kurs, fagtidsskrifter og retningslinjer. (2017, s. 75). I fokusgruppene blir dette forklart ved at sosialarbeiderne ser på det som mer effektivt å spørre kolleger om hjelp og veiledning, enn å skulle lese seg frem til svar. Det kom også frem at deltagerne så på teorien som mer usikker, og det å stole på sine egne og kollegers erfaring ofte var det tryggeste og beste grunnlaget. (2017, s. 77). Deltagerne fikk også spørsmål om manualbruk i arbeidet. Majoriteten av deltagerne var her positive og syntes manualer var til god hjelp for å strukturere arbeidet. Samtidig kom det også frem at deltagerne ikke alltid hadde god nok tid til å jobbe så detaljert med manualene som det kanskje var lagt opp til. Det kommer frem at sider ved enkelte manualer er urealistiske og alt for tidkrevende i den daglige utførelsen av arbeidet. Deltagerne er klare på at bruken av manualer ikke har noen innvirkning på utførelsen av faglig skjønn. (2017, s. 76-77).

Artikkelen konkluderer med at tid og ressursmangel nok er den største grunnen til at interne kunnskapskilder blir favorisert i arbeidet. Bruken av manualer kan være med å strukturere arbeidet, og gjøre det mer faglig presist. En kritisk vurdering av manualene er dog avhengig av faglig og vitenskapelig kunnskap. (2017, s. 79).

4.2 Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning

Artikkelen er en sluttrapport basert på fem delstudier. Den ble utgitt i 2020, og er et samarbeid mellom fire forskningsmiljøer fra Bergen, Trondheim og Tromsø. Til sammen har 16 forskere deltatt. Studien er stor og har involvert både kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i delstudiene sluttrapporten bygger på. I alt var alle de fire barnevernsregionene representerte, og kontorer fra både storby, mellomstore kommuner og små kommuner. Formålet med studiene var å finne hvordan ulike faktorer påvirker beslutninger som blir tatt i saksbehandlingen. Faktorene som ble problematisert i studiene

var: *kjennetegn ved barnet, tema i melding og undersøkelse, gjennomføring av undersøkelse og organisatoriske og eksterne forhold*. (Vis et al. 2020, s. 5-9). Jeg vil under gjennomgå to av delstudiene i rapporten.

Artikkel 2: Problemforskyvning fra melding til avsluttet undersøkelse

Forskerne gikk i denne delen av studien inn i hvordan barnets og familiens problemer og utfordringer ble kategorisert fra bekymringsmelding til endelig konklusjon og vedtak. I studien ble undersøkelsesrapporter som omhandlet til sammen 883 barn gjennomgått.

Funnene viste at forholdene som ble problematisert i bekymringsmeldingene ofte fikk mindre tyngde i den endelige konklusjonen etter undersøkelsen. Det som i utgangspunktet gjaldt bekymringer rundt overgrep, mishandling, kriminalitet, rus, vold og grunnleggende omsorg, ble i løpet av undersøkelsesfasen lagt mindre vekt på. I det endelige vedtaket var forhold som relasjon, stimulering, veiledning, grensesetting, nettverk og foreldres forståelse av barnet fremhevet. Studien ser dette som et tegn på at sistnevnte forhold er noe som i større grad rutinemessig undersøkes av barnevernet. Og at de bedre kan knyttes til tiltakene som oftest blir brukt, råd og veiledning. Det treffes derfor en konklusjon om at foreldres forståelse av barnet, stimulering, veiledning og grensesetting har et særlig fokus i barnevernsarbeidet. (Vis et al., 2020, s. 36-37).

Artikkel 3: Evaluering av Kvellomalen

Kvellomalen er et verktøy brukt for kartlegging av barn og familier i undersøkelsesfasen, i arbeidet med bekymringsmeldinger. Den ble utviklet og implementert av Øyvind Kvello fra begynnelsen av 2000-tallet. Kvellomalen ble i 2015 brukt i varierende grad av 58% av kommuner i Norge. Kommunene lagde ofte egne varianter av malen, og den ble ofte kun brukt i enkelte saker. Den kan derfor sees på som et kartleggingsverktøy og ikke et rammeverk for undersøkelsesarbeidet. (Vis et al., 2020, s. 15 & 17).

For å se på hvilke forhold som malen undersøkte, sammenlignet forskerne malen med lignende maler brukt i Sverige og Danmark. I sammenligningen kommer det frem at Kvellomalen i størst grad undersøker forhold som omhandler samspillet mellom foreldre og barn og individuelle faktorer ved barnet. Det var mindre søkelys på barnets fungering utenfor familien og foreldrenes utførelse av omsorgsoppgaver i hverdagen. Miljømessige forhold ved barnets situasjon ble også i mindre grad undersøkt. (Vis et al., 2020, s. 16). Oppsummert peker begge delstudiene mot at barnevernet i hovedsak undersøker foreldrenes forståelse av barnet og hvordan foreldrene mestrer grensesetting, veiledning og stimulering.

4.4 Artikkel 4: Råd og veiledning som tiltak i barnevernstjenesten

Ljones, Hollekim og Christiansen utfører i denne artikkelen en dokumentanalyse av vedtak og tiltaksplaner, som alle fikk råd og veiledning som hjelpetiltak. I analysen inngikk datamateriale fra 84 barn i alderen 0-17 år. Disse var spredt på 14 ulike barnevernstjenester. (2019, s. 158).

Det første spørsmålet forskerne ville finne svar på var; hva ønsker barnevernet å oppnå med å sette inn råd og veiledning til foreldre? Funnene i artikkelen viser at det overordnede målet var å styrke foreldrenes kompetanse og evne til omsorgsutøvelse. Dette ble gjort ved

å sette inn tiltak rundt fire dimensjoner; foreldrenes tilstedeværelse, oppdragsstrategier, samspill og kommunikasjon i familien og hverdagsrutiner. Hvordan foreldrene møtte og ser barna, grensesetting og generelt samspill var altså høyst prioritert. Barnets helse og utvikling og foreldrenes utfordringer var mye lengre ned på prioriteringslisten. Forskerne påpeker at det er vist at foreldre som opplever sammensatte utfordringer og stress har et mindre utbytte av tiltak med slik utforming – som råd og veiledning - som i all hovedsak baserer seg på kognitive tiltak. Det skal også nevnes at foreldrene ofte er svært fornøyde med hjelpen de har fått, og mener det har hjulpet dem, men på den andre siden mener saksbehandlerne at barna ikke lever med mindre risiko. (2019, s. 161 – 169). Avslutningsvis etterlyser forskerne i artikkelen en bredere forståelsesramme for problemene familiene i barnevernet møter, saksbehandlere må øke oppmerksomhetsnivået og tilegne seg en bredere forståelse av hva som fremmer barns trygghet og utvikling. (2019, s. 171).

Kort oppsummert viser forskningen at innholdet i hjelpetiltaket råd og veiledning er ensartet, uavhengig av hvilke komplekse problemer foreldrene og familien sliter med, vil de som oftest få hjelp som omhandler samspillet mellom barna og foreldrene.

4.5 Artikkel 5: «For det er jo alvorlige saker»

Med utgangspunkt i intervjuer av barnevernsarbeidere, utforsker Sudland og Neumann hvordan barnevernet jobber med, og vurderer fastlåste foreldrekonflikter. Det var 31 ansatte ved ulike barnevernskantor med i studien. De var fordelt på kontorer i kommuner med ulik størrelse på Østlandet. Representert var både kommuner med høy, middels og lave inntektsklasser. Det ble foretatt både fokusgruppeintervjuer og individuelle intervjuer. (2021, s. 141-142).

Funnene i studien peker på at barnevernet oftere møter på familier med høy sosioøkonomisk status i arbeidet med foreldrekonflikter. Dette er familier som dermed ikke har hatt mye kontakt med hjelpeapparatet tidligere, og for saksbehandlerne vil dette bety at det blir vanskeligere å innhente informasjon om familiesituasjonen. Barnevernet jobber i størst grad med marginaliserte familier, og undersøkelsesarbeidet vil i møte med disse familiene være annerledes – i tillegg er nok måten undersøkelsesdelen er utarbeidet av barnevernet mer tilpasset de marginaliserte familiene. Ofte vil disse familiene ha vært mye i kontakt med hjelpeapparatet, og dermed ha en større mengde dokumentasjon knyttet til seg. I tillegg til at saksbehandlerne er usikre på hvordan de skal kartlegge familiene i konfliktsaker, vil de også bli møtt med større motstand av foreldrene. Ressurssterke foreldre står i en bedre posisjon til å snakke for seg og kan om nødvendig ta inn advokater o.l. De vil også kunne vise til gode boforhold, og generelt sett god ivaretagelse av barnet, i form av at barnet har det det trenger av materielle goder, og tilgang på fritidsaktiviteter. I motsetning til familiene barnevernet til vanlig møter. (2021, s. 150-153).

Disse faktorene førte dermed til at familiene i konfliktsaker oftere ble «gitt opp», til tross for at barnevernsarbeiderne uttrykte stor bekymring rundt barna og skadevirkningen til konfliktene. Barna viste ofte tegn på at de i stor grad ble preget av familiesituasjonen. Men barnevernsarbeiderne fikk i liten grad hjulpet disse barna på en adekvat måte. (2021, s. 143).

4.6 Artikkelen 6: Underdog

I denne artikkelen fra 2012 drøfter Bente Heggen Kojan spørsmålet om barnevernet er egnet til å forholde seg til høystatusforeldre. Dataene i studien er hentet fra fire gruppeintervjuer, med til sammen 16 barnevernsarbeidere fra kommuner av ulik størrelse. Intervjuobjektene ble stilt spørsmål som omhandlet deres erfaringer med høystatusforeldre, og hvordan status påvirket beslutningsprosessen i arbeidet deres. (2012, s. 50-51).

En underdog er en som forventer å tape før kampen i det hele tatt er i gang. Et tap for barnevernsarbeiderne var her at barna ikke fikk den hjelpen de skulle hatt. I møte med høystatus foreldre satte barnevernsarbeiderne seg i en underdog posisjon. De karakteriserte møter med disse foreldrene som en situasjon farget av avmakt og høy grad av motstand. Foreldrene stod i posisjoner til å mobilisere ressurser, og gjennomgå og klage på avgjørelsene som ble tatt av barnevernet. Intervjuobjektene ga uttrykk for at de var redde for å gjøre feil og ta avgjørelser på grunnlag som ikke holdt mål. Det kom også frem i intervjuene at familier med lav status ikke hadde samme mulighet. Og at barnevernsarbeiderne følte de hadde mer rom til å handle skjønnsmessig, fordi avgjørelsene ikke ville bli gjennomgått på samme måte som i saker med høystatusforeldre. Generelt sett ble sakene lettere henlagt, og barna ble ofte ikke tatt ut av hjemmet før de ble ungdommer. Da ville barna selv ha fått såpass alvorlige atferdsvansker at de kunne flyttes på grunnlaget av at barna selv var en risiko og den som trengte hjelp – ikke at foreldrene trengte hjelp. Ungdommene ble oftere da flyttet til institusjoner. Grunnet av at en fosterfamilie ga inntrykk av at barnet ville fungere i en annen familiesituasjon, og problemet ville da ligge hos foreldrene, ikke barnet. (2012, s. 53 – 55).

Studien setter avslutningsvis spørsmålsteget ved om disse problemstillingene oppstår fordi barnevernets mandat om forebygging i større grad treffer lavstatusfamilier. Og at barnevernet dermed er noe uegnet til å håndtere sakene som involverer familier med høy status. Men sier også at måten barnevernsarbeiderne setter seg i en underdog-posisjon ovenfor høystatusforeldrene gjør at de mister autoriteten sin, en autoritet og makt barnevernet må besitte for å kunne ta de nødvendige avgjørelsene. (2012, s. 57).

På bakgrunn av artiklene nevnt over fremkommer det noen mønstre i måten barnevernet jobber. Når bekymringsmeldingene kommer inn, skjer det i løpet av undersøkelsesperioden en dreining i problemforståelsen. Malene som brukes i arbeidet er tilsynelatende også med på å skape denne endringen. Tiltaket som dermed oftest blir brukt, råd og veiledning, virker u hensiktsmessig og gjør ikke at barna vurderes som mindre utsatte. Når barnevernet på den andre siden møter ressurssterke familier mister de autoriteten sin, og de får ikke hjulpet barna – før mange år etter bekymringen kom frem. Under vil jeg drøfte hvordan den dominerende diskursen i samfunnet kan være med å påvirke hvordan barnevernet definerer hjelpebehovet til familiene. Og hvordan diskursen kommer til syne når det brukes skjønn og når barnets beste skal defineres.

5. Drøfting

Hvilke familieidealer kommer til uttrykk når barnevernet vurderer hjelpebehov?

Og hvilke konsekvenser får det for familiene barnevernet møter?

5.1 «Sånn er det bare»

For å vise hvordan middelklasseidealet kommer til uttrykk i barnevernet, vil jeg i den første delen av drøftingen se nærmere på funnene i artikkel 2 og 4.

Med utgangspunkt i Foucaults teori om den dominerende diskursen - som nevnt i teorien, vil barnevernet være del av en samfunnsstruktur som har som oppgave å opprettholde en bestemt orden. Samtidig som barnevernet er et produkt av diskursen. De utøver makt, men er også under streng kontroll av staten. Barnevernet bygger på den faglige og vitenskapelige kunnskapen diskursen regner som legitim. Hvis man da som familie og foreldre ikke faller inn under diskursens definisjon av familie og foreldre, avviker du, og dermed blir kunnskapen du sitter med ulegitim. Du går imot den dominerende diskursen, det som regnes som normalt. (Hook, 2001, s. 522). Som nevnt i avsnittet om familieidealet er den ideelle familien i Norge en middelklassefamilie, diskursen for hvordan en familie burde være. Dermed vil arbeiderklassen og marginaliserte familier regnes som «avvik» fordi de ikke følger middelklassens oppdragelsesstrategier. De blir unormale. Når de da kommer i kontakt med systemet blir de til et problem som må løses, slik at de kan leve et så godt og normalt liv som mulig. Barnevernet vil sette seg i en posisjon som hjelper, med nøytral og viktig kunnskap. Kanskje tidvis uten forståelse for den usynlige makten som ligger til grunn for relasjonen. (Askheim, 2012, s. 83). I lys av usynlig makt, kan ingen kunnskap regnes som nøytral, men det vil føles som en naturlig sannhet, og derfor kanskje oppleves nøytralt. Det er nok her holdningen om at «sånn er det bare» oppstår. Det føles helt selvfølgelig at man skal tenkte og gjøre på denne måten.

I artikkel 4 påpeker forskerne en trend i samfunnet der man tillegger ansvaret for barnas psykologiske og sosiale utvikling til foreldrene alene. I tillegg til et syn på barn som mer risikoutsatte, og et større søkelys på avvik. (Ljones et al., 2019, s. 157). Dette er i tråd med middelklassens måte å leve på, som i størst grad anser kjernefamilien som viktig, og ansvarlig for seg selv. I tillegg til den mer «påskrudde» foreldrestilen. Videre i artikkel 4 kommer det frem at hjelpetiltaket råd og veiledning er det som hyppigst blir brukt som tiltak. Med spesielt fokus på foreldreveiledning. Forskerne problematiserer den brede oppslutningen i samfunnet rundt det å måtte «utdanne» foreldre til foreldrerollen, ulike grupper av foreldre kan føle seg utilstrekkelige og mindreverdige i møte med standarden til middelklassen for foreldreskapet. Barnevernsarbeiderne fra sin side kan få problemer med å respektere forskjellene som finnes i samfunnet, og det hele kan bidra til å øke farene for marginalisering. (Ljones et al., 2019, s. 170-171). Det kan tyde på at man prøver å etterstrebe diskursens oppdragelsesstrategier, i større grad enn man ønsker å undersøke de reelle hjelpebehovene. Forskerne i artikkelen problematiserer den utbredte bruken av råd og veiledningen som hjelpetiltaket i barnevernet. Forskerne hevder her at saksbehandlerne har en snever forståelsesramme av de komplekse problemene til familiene de møter, og at hjelpen de får ofte er ensopret og lite tilrettelagt hver enkelt familie. (Ljones, Hollekim & Christiansen, 2019, s. 171).

Slik det kommer frem av artikkel 2, skjer det en tydelig dreining i problemforståelsen etter undersøkelsesfasen. Forskerne viser til at det kan ha sammenheng med at det i undersøkelsesarbeidet rutinemessig er større søkelys på enkelte forhold. I tillegg til at det

kan knyttes til råd og veilednings tiltaket. (Vis et al., 2020, s. 36-37). At barnevernet undersøker saker med en «baktanke» om at de skal passe inn i råd og veiledning, er bekymringsverdig. Det skaper lite rom for en bredere forståelse av familienes situasjon. For eksempel kan familier og foreldre som har store økonomiske problemer og lever i ugunstige boforhold, ende med å få råd og veiledning som hjelp. Der de skal lære seg å bedre mentalisere og forstå barna sine. Barnevernet legger dermed opp til en forventning om at alle foreldre skal pålegge seg samme oppdragerstil som middelklassen. Til tross for at de ikke deler ressursene (kapitalen) eller kulturen til middelklassen. Artikkel 2 peker altså på noe av det samme som nevnt i avsnittet over; barnevernets fokus på utdanning til foreldreskapet og diskursens oppdragelsesstrategier.

Diskursen gjør at vi tar det for gitt at denne måten å være foreldre på er den beste. Det føles som en selvfølge og noe helt naturlig. Det bare er sånn. Denne holdningen tilrettelegger nok for en praksis som blir ensporet og lite tilrettelagt.

5.2 Rom til faglig skjønn?

Videre vil jeg drøfte hvordan antakelsene over, om at barnevernet jobber etter middelklasseidealet, påvirker det faglige skjønn. Jeg vil ta utgangspunkt i funnene fra artikkel 1, om barnevernets kunnskapsgrunnlag. I tillegg til artikkel 5 og 6, som ser på barnevernets møte med høystatus foreldre.

En stor del av jobben til barnevernsarbeidere er å bruke faglig skjønn. Det faglige skjønn må som nevnt tidligere bygge på faglig kunnskap, vitenskapelige metoder, juridiske føringer, erfaring og dømmekraft. (Hanssen et al., 2015, s. 19-22). I artikkel 1 som omhandler barnevernets kunnskapsgrunnlag, kommer det frem at barnevernsarbeidere i størst grad bruker interne kunnskapskilder i arbeidet sitt. (Heggen & Dahl, 2017, s. 75).

Barnevernsarbeiderne vektlegger i stor grad sin egen og kollegers erfaring i arbeidet sitt, og ser på teorien som mer usikker. (Heggen & Dahl, 2017, s. 77). Hvis vi da sier at barnevernsarbeiderne styres av den dominerende diskursen, kan det tyde på at det brukes mindre faglig skjønn i avgjørelsene som tas. Når barnevernsarbeiderne i stor grad bruker hverandres erfaringer i arbeidet, kan det peke mot en standardforståelse og generelle oppfatninger for hvordan de forstår saker. Og de vil da ikke lengre utøve faglig skjønn etter definisjonen som ble redegjort for tidligere, bruken av skjønn blir overflødig. (Hanssen et al., 2015, s. 19-22). Avgjørelsene vil heller farges av idealet fra den dominerende diskursen. Kari Martinsen skriver at skjønn forgår i en distanse til normer. For å utøve skjønn må man sette seg i en distanse til de kulturelle normene man lever i og etter. For først når man har anerkjent normenes makt, kan man fraskrive seg de som sine egne –og her skape en distanse og et rom for skjønn. Da pålegger man heller ikke brukeren normenes makt. (Martinsen, 2009, s. 118). Når det faglige skjønn skjer med forankring i diskursen, gjøres det motsatte. Brukerne blir forstått i normenes kontekst.

Samtidig er saksbehandlerne også bakkebyråkrater som jobber på bestilling fra staten, så på den andre siden kan man sette spørsmålstegn ved om rommet for skjønn utøvelse de faktisk er gitt. De er også selv styrt av diskursen, og er pålagt å følge retningslinjene gitt ovenfra. Diskursen setter barnevernsarbeiderne i en rolle som fasilitatorer, de skal guide familiene til å kunne ta selvstendige valg – så lenge valgene er i tråd med diskursen. (Askheim, 2012, s. 90-91). En rolle med så tydelige føringer skaper et mindre rom for skjønn. Hvis bestillingen

fra staten i praksis blir å legge til rette for en normaliseringsprosess av familiene utenfor diskursen, vil det gi en snever forståelsesramme å arbeide ut fra – som barnevernsarbeider.

I artikkel 5 og 6 konkluderes det med at barnevernet er uegnet til å møte høystatus familier. I lys av forrige avsnitt kan dette ses på som en konsekvens av at barnevernsarbeiderne ikke bruker det faglige skjønnnet, men belager seg på en standardforståelse av familiene. Høystatus familiene passer ikke inn i forståelsesrammen de har for de marginaliserte familiene, og de føler seg handlingslammet i undersøkelsene av disse familiene. I artikkel 6 kommer det frem at barnevernsarbeiderne var redde for å ta feil og ta avgjørelser som ikke holdt mål, fordi høystatus foreldrene hadde ressurser til å gjennomgå avgjørelsene og klage i større grad enn de marginaliserte. (Kojan, 2012, s. 53-55). Dette kan vise til at barnevernsarbeiderne ikke begrunner de forholdene som ligger til grunn for det faglige skjønnnet og heller ikke i stor nok grad redegjør for valgene de tar i vurderingen. Noe som regnes som viktig i utøvelsen av faglig skjønn. (Hanssen et al., 2015, s. 19-22). De marginaliserte familiene barnevernet i hovedsak møter vil ikke sitte med ressursene til å gjennomgå arbeidet til barnevernsarbeiderne, derfor kan det også tenkes at det vil oppleves som mindre viktig å begrunne avgjørelsene tatt i disse sakene. Og der høystatusforeldrene vil regnes som mer legitime i utgangspunktet, fordi de allerede er en del av den dominerende diskursen, vil de marginaliserte regnes som ulegitime og avvikende. Her spiller også Bourdieus teori om kapital inn, høystatus foreldrene vil inneha mye større symbolsk makt enn barnevernsarbeiderne, og de vil derfor ifølge teorien måtte underkaste seg høystatus foreldrene.

At barnevernsarbeiderne jobber etter middelklassens familieideal, kan altså komme til uttrykk gjennom at de vurderer faglig skjønn på en annen måte når de møter familier utenfor diskursen. Da faller de tilbake på mer standardiserte forståelsesrammer, og søker ikke etter en bredere forståelse. I motsetning til når de skal undersøke familier som tilsynelatende tilhører diskursen, da finner de det vanskelig å konstatere avvik i familien. Og de vil aktivt unngå sakene. Kanskje fordi de føler seg truet, og mister autoritet i møte med foreldrene. Men det kan også vise til at de ikke stoler på at tiltakene kan være til hjelp. Der de i majoriteten av sakene kan vurdere at familien kanskje vil tilegne seg viktige ressurser og kapital av å lære mer om diskursens oppdragelsesstrategier. Vil høystatus foreldrene allerede inneha disse, og etter diskursens standard regnes som legitime. Skal man da sette inn tiltak må det innrømmes at foreldrene ikke er til det beste for barna.

5.4 Mal eller forståelsesramme

I dette avsnittet vil jeg ta for meg hvordan maler kan påvirke hvordan barnevernet arbeider, og også barnets beste. Her vil jeg bruke funn fra artikkel 1 og 3.

Både artikkel 1 og 3 tar for seg bruken av maler i undersøkelsesarbeidet. Det kommer her frem at saksbehandlere stiller seg positive i bruken av dem og at malene ikke har noen påvirkning på deres utførelse av faglig skjønn. (Heggen & Dahl, 2017, s. 76-77). Undersøkelsen av Kvellomalen viser at malen i hovedsak undersøker det som omhandler samspillet mellom foreldre og barn. (Vis et al., 2020, s. 16). Det kan altså tyde på at også Kvellomalen er utarbeidet etter den dominerende diskursen. Bruken av maler vil potensielt føre til at saksbehandlerne i mindre grad klarer å utføre en faglig skjønnsmessig vurdering av barnets beste. Saksbehandlerne hevder som nevnt over at maler ikke påvirker skjønn, men

for å kunne gjøre en kritisk vurdering av maler understrekes det at det må skje i tråd med faglig og vitenskapelig kunnskap. (Heggen & Dahl, 2017, s. 79). Når da saksbehandlerne i størst grad benytter seg av interne kunnskapskilder vil de ikke kunne foreta en slik kritisk vurdering. Malene vil dermed bare være med på å opprettholde en smal forståelse av familienes hjelpebehov, og heller ikke føre til noen endring i hjelpetiltakene. Malene vil fungere som en slags forståelsesramme for familiene barnevernet møter, og vil da begrense saksbehandlers evne til å se hver sak hver for seg.

Vurderingen av barnets beste vil i stor grad være en skjønnsmessig vurdering, dermed vil aspektene ved faglig skjønn som er problematisert i avsnittene over også gjelde ved vurderingen av barnets beste. Selv om det er mange forhold som skal veies opp mot hverandre når barnevernet skal definere barnets beste, vil det til slutt bero på en helhetlig forståelse av hvert enkelt barns situasjon. Barnets beste som prosessuell norm legger som nevnt tidligere, strenge føringer på dokumentasjonen av vurderingene som tas. Maler kan i dette arbeidet være med å strukturere arbeidet, og hjelpe til med dokumentasjonen. Med mindre malene i praksis fungerer mer som en forståelsesramme, og legger opp til en smal undersøkelse. Hvis barnevernet ikke følger retningslinjer for bruk av faglig skjønn og vurderingen av barnets beste, vil en annen konsekvens være at barna får mindre rettssikkerhet i møte med barnevernet. Både barn fra høystatus og lavstatus familier. Hjelpen de tilbyr - eller ikke tilbyr - familiene vil potensielt ikke være til hjelp. Forskerne i artikkel 4 viser til at saksbehandlerne mener at barna ikke lever i mindre risiko etter å ha fått råd og veiledning som tiltak. (Ljones, Hollekim & Christiansen, 2019, s. 161-169). At barna lever med samme risiko etter at barnevernet har vært i kontakt med familien, vil være i strid med barnets beste og deres rett til et familieliv. I tillegg til at barnevernet ikke har oppfylt sitt samfunnsansvar.

6. Avslutning

«Ja hun bor i Solveien, det liker vi, diskursen i samfunnet gjør at vi har mer tillit til foreldre som passer inn i middelklassens familieideal».

Når barnevernet mottar en bekymringsmelding, vil de se familien i en forståelsesramme bestemt av diskursen. De forstås som avvikende og et problem som må løses. Middelklassen har bragt frem et bilde av kjernefamilien, og med den et klart bilde på hvordan en forelder burde være. Vi ser en tendens i samfunnet til at denne rollen er noe man må utdannes til. Familiene som møter barnevernet, blir møtt med samme utgangspunkt. De blir forstått i denne konteksten, og utfordringene som ble belyst i bekymringsmeldingen blir forstått i et annet lys, og det skjer en dreining i problemforståelsen. Ofte ender familien opp med råd og veiledning som tiltak, til tross for at de originale bekymringene omhandlet helt andre ting. Når barnevernet vurderer familiens hjelpebehov, ser man altså klare tendenser til et familieideal fra middelklassen. Normene som følger med idealet, påvirker resten av saksgangen. Samfunnets forståelse av hva som er normalt og innenfor, blir en retningslinje for barnevernet. Fordi diskursen og menneskene som sitter med definisjonsmakten har en stor makt. En makt som ikke alltid er lett å se i praksis. Konsekvensene blir at man står i fare for å presse familiene inn i en normaliseringsprosess, som kan føre til økt marginalisering av familiene.

Alt det som «bare er sånn», det som føles helt naturlig, er en del av diskursen i samfunnet. Det er en grunn til at det føles som det mest riktige, sannheten. Det følger en enorm makt med diskursen. Den kunne kanskje vært noe helt annet, og i andre tider har den vært det. I andre land er den det. Når FOs yrkesetiske grunnlagsdokument bestiller profesjonsutøvere som har evne til å bruke dømmekraft og faglig skjønn, skal det gjøres etter føringene vi er pålagt fra staten, men vi jobber også for brukerne. Det er i deres beste interesse at hjelpeapparatet klarer å se situasjonene deres i en større kontekst, og jobbe mot en rettferdig og mangfoldig forståelse av problemene. Ikke låse de fast i en normaliseringsprosess, eller påtvinge de normer, bare fordi vi tenker at «sånn» skal det være.

7. Litteraturliste

- Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse-og sosialfaglig arbeid*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Bennin, C. Halså, A. Netland, G. Nordby, H. Roland, L. Rysst, M. Sandvig, A. Solli, L. N. Söderström, K. (2020). Verdier i Barnevern. *Cappelen Damm Akademisk*
<https://doi.org/10.23865/noasp.103>
- Brodtkorb, E. Rugkåsa, M. (Red.). (2019). *Mellom mennesker og samfunn*. (3.utg). Gyldendal Norsk Forlag AS
- Buudir. (2021, 13. januar). Hva skjer i en barnevernssak?
https://www.buudir.no/barnevern/om_barnevernet/gangen_i_en_barnevernssak/
- Bunkholdt, V. Kvaran, I. (2017). *Kunnskap og kompetanse i Barnevernsarbeid*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Bø, B. P. Olsen, B. C. R. (Red.). (2008). *Utfordrende foreldreskap – under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Dahl, S. D. Heggen, K. (2017). Barnevernets kunnskapsgrunnlag. *Fontene Forskning 10*, 70-83.
<https://www.buudir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004505>
- Dahlgren, K. Ljunggren, J (Red.). (2010). *Klassebilder – Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Universitetsforlaget
- Fellesorganisasjonen. (2019). Yrkesetisk grunnlagsdokument.
<https://www.fo.no/yrkesetikk/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2019-2023-article6951-1346.html>
- Hanssen, H (Red.). Humerfelt, K. Kjellebold, A. Norheim, A. Sommerseth, R. (2015). *Faglig skjønn og brukermedvirkning i helse- og velferdstjenestene* (2. utg.). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Hook, D. (2001). Discourse, knowledge, materiality, history: Foucault and discourse analysis. *Theory and Psychology*, 11(4), 521-547.
https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230592322_4
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring – innføring i metode for helse- og sosialfagene*. (2.utg). Høyskoleforlaget.
- Kojan, B. H. (2012). «Underdog»? Barnevernsarbeideres erfaringer fra å møte høystatusfamilier. *Fontene Forskning 2*(10), 50-59.
<https://fonteneforskning.no/forskningsartikler/underdog-6.19.265175.731a5d7771>

- Leseth, A. B. Tellmann, S. M (Red.). (2018). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* (2.utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Ljones, E. H. Hollekim, R. Christiansen, Ø. (2019). Råd og veiledning som tiltak i barneverntjenesten. *Norges Barnevern* 3(96), 152-170.
<https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-03-03>
- Martinsen, K. (2009). *Samtalen, skjønnnet og evidensen*. Akribe AS.
- Menneskerettsloven (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. (LOV-1999-05-21-30). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>
- Myhre, J. E. (2020, 2. November). *Fra stand til klasse*. Norgeshistorie.
<https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1501-fra-stand-til-klasse.html>.
- Statistisksentralbyrå. (2021, 21. september). Barnevern. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>
- Sudland, C. Neumann, C. B. (2021). «For det er jo alvorlige saker» – barnevernets møte med fastlåste foreldrekonflikter. *Norges Barnevern* 2(98), 136-152.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-02-05>
- Vis, S. A. Christiansen, Ø. Havnen, K. J. S. Lauritzen, C. Iversen, A. C. Tjelflaat, T. (2020) Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning. Samlede resultater og anbefalinger. UiT, RKBU Nord, NORCE, NTNU, UiB.
<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005191>

Vedlegg 1: Liste over selvvalgt pensum

Christiansen, Ø. Vis, S. A. Havnen, K. J. S. Lauritzen, C. Jarlby, F. Iversen, A. C. Fylkesnes, M. K. Nygård, R. H. (2019). Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning. Delrapport 4. Når barnevernet undersøker. *RKBU Nord*. (264 sider).

Dahl, S. D. Heggen, K. (2017). Barnevernets kunnskapsgrunnlag. *Fontene Forskning 10*, 70-83. (13 sider).

Kojan, B. H. (2012). «Underdog»? Barnevernsarbeideres erfaringer fra å møte høystatusfamilier. *Fontene Forskning 2(10)*, 50-59. (50 sider).

Lauritzen, C. og Vis, S. A. Fossum, S. Havnen, K. J. S. (2017). Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning. Delrapport 2. Evaluering av Kvellomalen. *RKBU Nord*. (177 sider).

Ljones, E. H. Hollekim, R. Christiansen, Ø. (2019). Råd og veiledning som tiltak i barneverntjenesten. *Norges Barnevern 3(96)*, 152-170. (21 sider).

Sudland, C. Neumann, C. B. (2021). «For det er jo alvorlige saker» – barnevernets møte med fastlåste foreldrekonflikter. *Norges Barnevern 2(98)*, 136-152. (16 sider).

Vis, S. A. Christiansen, Ø. Havnen, K. J. S. Lauritzen, C. Iversen, A. C. Tjelflaat, T. (2020). Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning. Samlede resultater og anbefalinger. *UiT, RKBU Nord, NORCE, NTNU, UiB*. (60 sider).

Totalt antall sider: 601 sider.